

ЦЕНТРАЛЬНА СПІЛКА СПОЖИВЧИХ ТОВАРИСТВ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКА КОМЕРЦІЙНА АКАДЕМІЯ
КАФЕДРА БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ

**ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ
БАНКІВСЬКИХ СИСТЕМ: ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА
СВІТОВИЙ ДОСВІД**

Матеріали
I Всеукраїнської науково-практичної конференції
13-14 січня 2012 року

Львів 2012

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Основним проявом і складовою частиною загальної фінансово-економічної кризи, що охопила Україну, була банківська криза, яка стала найбільш серйозним потрясінням як для банківської системи, так і для національної економіки загалом.

В Україні вплив світової фінансової кризи зумовив обмеження доступу до ринків капіталу, зниження інтересу інвесторів до України. Разом з тим відбулося зниження попиту та цін на експортну продукцію українських виробників, що призвело до втрати ринків збуту, зменшення обсягів експортної виручки та падіння виробництва. Від'ємне сальдо фінансового рахунку платіжного балансу України спричинило зниження пропозиції іноземної валюти на внутрішньому ринку. На тлі зростання недовіри до банківської системи та значних детальваційних очікувань, відбувся тиск на гривню, наслідком якого стала курсова дестабілізація національної валюти.

На відміну від банківських систем багатьох країн, яким вдалося забезпечити прибуткову діяльність у посткризовий період, для банківської системи України до цього часу залишається невирішеною проблема подолання збитків і підвищення ефективності функціонування. Збитки банківської системи України за цей період становили: за 2009 рік – 38,5 млрд грн, за 2010 рік – 13 млрд грн, за 2011 рік – 4,8 млрд грн. Рентабельність активів по банківській системі загалом становила: 4,38% – у 2009 р., 1,45% – у 2010 р. та 0,52% – у 2011 р. Рентабельність капіталу була наступною: 32,52% – у 2009 р., 10,19% – у 2010 р. та 3,64% – у 2011 р. Кількість банків, що мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій, зменшилась від 182 (станом на 01.01.2010 р.) до 176 (станом на 01.01.2011 р.). У цілому достатній рівень рентабельності активів мали лише 20 банків, на які припадає 20% активів банківської системи України. У решти 156 банків, на які припадає 80% активів банківської системи, діяльність була низькорентабельною або збитковою, що свідчить про їхній нестійкий фінансовий стан і високу чутливість до впливу дестабілізуючих внутрішніх і зовнішніх факторів.

Нестабільна ситуація в банківській системі України в посткризовий період значною мірою зумовлена діяльністю банків, капіталізованих за участю держави, які так і не змогли стабілізувати фінансовий стан і забезпечити прибуткову діяльність, а також збитковою діяльністю великих іноземних банків.

Загальний обсяг депозитів протягом 9 місяців 2011 року збільшився на 13,3% (до 468,9 млрд грн), у тому числі: загальний обсяг депозитів фізичних осіб за цей період зріс на 10,7%, суб'єктів господарювання – на 18,4%. Приріст коштів на депозитних рахунках зафіксовано як у національній, так і в іноземній валюті. У 2011 році на противагу тенденціям 2010 року більшими темпами зростали банківські депозити в іноземній валюті і як результат, рівень доларизації депозитів зріс з 42,03% станом на 01.01.2011 р. до 42,81% станом на 01.10.2011 р.

У річному вимірі збільшення загального обсягу кредитних вкладень за підсумками 9 місяців 2011 року становило 10,1% порівняно з 0,9% за станом на початок 2011 року та зі зменшенням на 0,5% за 9 місяців 2010 року.

Збільшення загального обсягу кредитних вкладень відбулося завдяки активізації корпоративного кредитування (на 13,7% – за 9 місяців 2011 р.). За цей період спостерігається активізація кредитування фізичних осіб у національній валюті (на 24,5%) та зменшення залишків кредитів в іноземній валюті – на 12,3%.

Основною причиною збиткової діяльності банків України є різке погіршення якості кредитного портфеля через неспроможність багатьох позичальників повертати свої кредити,

а це, у свою чергу, призвело до зростання обсягу відрахувань в резерви за активними операціями (з 48,4 млрд грн. – у 2008 р., 122,4 млрд грн. – у 2009 р., 148,8 млрд грн. – у 2010 р. до 162,0 млрд грн. – у 2011 р.). Низька якість активів при їх збільшенні спричиняє зменшення прибутку. Ефективність діяльності банків перш за все визначається її прибутковістю за умов дотримання необхідного рівня ліквідності та допустимих ризиків (особливо ризику зміни процентної ставки). Чиста процентна маржа з 6,21% у 2009 р. знизилась до 5,34% у 2011 р. і досягнула рівня 2006 року. Це свідчить про зростання процентного ризику у діяльності банків України і зумовлює необхідність проведення кількісної оцінки впливу зміни процентних ставок та обсягів процентних активів і пасивів на зміну чистого процентного доходу та чистої процентної маржі.

Загалом, у посткризовий період для підвищення ефективності функціонування банківської системи України важливим є:

- впровадження вимог Базельського комітету з питань банківського нагляду (зокрема, щодо запровадження трьох нових коефіцієнтів – левериджу та двох нових коефіцієнтів ліквідності; щодо посилення вимог до акціонерного капіталу банків і створення буферного капіталу; щодо контролю за ризиком ліквідності та удосконалення механізмів гарантування вкладів фізичних осіб);
- вирішення проблеми «поганих» боргів;
- удосконалення системи менеджменту активів і пасивів та ризиків ліквідності і процентних ставок;
- збільшення дохідної бази банків;
- зниження трансакційних витрат;
- реформування регулятивних та наглядових систем;
- удосконалення механізмів узгодження монетарної, фінансової та фінансової політики загалом.

УДК 336.71

Пірог В. В.

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

Кредитний ризик - це основний вид фінансових ризиків, з яким стикаються банки під час своєї діяльності, поява якого спричинена несвоєчасним виявленням проблемних кредитів і недостатністю створених під них резервів, недосконалістю кредитного контролю у банках. Підвищення інтересу до оцінки даного ризику пов'язано зі зростанням обсягів кредитних портфелів банків, зниженням рентабельності в банківській сфері, що спонукає банки приймати на себе високі кредитні ризики. Саме це призвело до необхідності вдосконалення існуючих і впровадження нових методик оцінок та управління кредитним ризиком [4, с.113].

Як свідчить банківська практика та науковий аналіз літературних джерел, проблема кредитних ризиків щодо неповернення кредитів є для комерційних банків однією з найважливіших. Адже кожного разу при видачі кредиту банк намагається придбати прибутковий актив (у вигляді кредиту), але водночас бере на себе ризик того, що позичальник може виявитися неплатоспроможним, тобто не зможе або не захоче вчасно покрити суму боргу і відсотки. неповернення кредитів тягне за собою погіршення показників фінансового стану як комерційного банку, так і позичальників. Саме тому важливою компонентою банківського менеджменту є стратегія управління ризиками. Вона повинна забезпечити мінімізацію можливих втрат при здійсненні банківської діяльності, яка в умовах ринкової економіки та конкуренції неможлива без ризику. Завдання банківського менеджменту полягає в тому, щоб у межах здійснюваних кредитних операцій мінімізувати ризик. А це, значною мірою, залежить від використання банком фінансових інструментів управління кредитним ризиком [2, с. 98].